

Türkiye’de Program Değerlendirme Çalışmalarında Eğilimler ve Sorunlar: Alan Uzmanlarının Gözüyle*

Trends and Problems in Curriculum Evaluation Studies in Turkey: The Perspective of Domain Experts

Dilruba KÜRÜM YAPICIOĞLU** , Derya ATİK KARA*** , Demet SEVER****

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de program değerlendirme çalışmalarındaki eğilimler ile karşılaşılan sorunların irdelenerek çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmıştır. Bu amaçla değerlendirme çalışmalarının özellikleri, düzenlenmesi ve sonuçlarından yararlanılmasına ilişkin alan uzmanlarının görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Durum çalışmasının benimsendiği araştırmaya maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme tekniğine göre belirlenen 33 farklı kurumda görev yapan 50 akademisyen katılmıştır. Odak grup tekniği ile toplanan verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, program değerlendirme çalışmaları bir modele dayalı olarak yürütülmeli, gerektiğinde birden fazla modelden yararlanılmalıdır. Program değerlendirme çalışmaları programın geliştirilmesi, sürekliliğinin sağlanması, paydaşlara bilgi verme ve alana katkı sağlama amacıyla yapılmalıdır. Program değerlendirmenin araştırma sürecinden temel farkı karar verme işlevinin olması ve amaçlarıdır. Program değerlendirme çalışmalarında paydaş, değerlendirilen programdan doğrudan ve dolaylı olarak etkilenen ve etkileyenlerdir. Bir program değerlendirmeci, program geliştirme ve değerlendirme süreçleri ile değerlendirilecek program ve araştırma alanlarında yetkin olmalıdır.

Anahtar sözcükler: program değerlendirme, program değerlendirme araştırmaları, eğitim programları ve öğretim, alan uzmanı

Abstract

The aim of this study was to look into the trends and problems related to curriculum evaluation studies in Turkey. For this purpose, opinions of domain experts about the organization, qualities and utility of curriculum evaluation studies were identified. 50 academicians working in 33 different institutions participated in this case study. These participants were selected using maximum variation and criterion sampling methods. In analysing the data collected through the focus group technique, content analysis was used. The results of the study indicated that curriculum evaluation studies should be conducted based on a model or models when necessary. Evaluation studies should aim to improve curriculum and/or to maintain its continuity, to inform stakeholders and to contribute to the field. Its decision making function and its objectives distinguish curriculum evaluation from research studies. In evaluation studies, stakeholders are the individuals either directly or indirectly affected by or affecting the curriculum. A curriculum evaluator should be competent in research, curriculum development and evaluation processes, and the specific curriculum that would be evaluated.

Key words: curriculum evaluation, curriculum evaluation studies, curriculum development and instruction, domain expert

Gönderilme Tarihi 15.04.2016

Kabul Tarihi 25.11.2016

*Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı ile Eğitim Programları ve Öğretim Derneği tarafından 12 Haziran 2015 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen çalıştaydan elde edilen verilere dayalı olarak hazırlanmıştır. Çalışmaya emeği geçen tüm katılımcılara teşekkürlerimizi sunarız.

** Dr., Anadolu Üniversitesi, e-posta: dilrubak@anadolu.edu.tr

*** Dr., Anadolu Üniversitesi, e-posta: dakara@anadolu.edu.tr

**** Dr., Anadolu Üniversitesi,, eposta: dpala@anadolu.edu.tr

Giriş

Eğitim programları, ulusal ve uluslararası bağlamda ülkenin kalkınması yolunda belirlenen amaçların gerçekleşmesini sağlayacak insan özelliklerinin belirleyicisidir. Programların öngörülen nitelikteki insan gücünü yetiştirebilmesi teknolojik, bilimsel ve sosyal değişimlerin toplumun ve bireylerin gereksinimleri ile özellikleri göz önünde bulundurularak programlara yansıtılması ile sağlanabilir. Eğitim programlarının işlevlerini tam olarak yerine getirebilmesi programların sistemli, koordineli ve bilimsel bir anlayışla geliştirilebilmeleri için uygun yöntemlerle değerlendirilip, değerlendirme sonuçlarının program geliştirme süreçlerine girdi oluşturacak biçimde işe koşulmasına da bağlıdır (Özdemir, 2009; Güven ve İleri, 2006). Gözütok'un (2006: 178) da belirttiği gibi, "programın etkililiğinin sorgulanması ve değerlendirilmesi, programların geliştirilmesi için bir başlangıç noktası" olduğundan program geliştirmede süreklilik, program değerlendirme ile sağlanmaktadır.

Program değerlendirme, tasarlanan ve uygulanan bir eğitim programının bir ya da birkaç boyutunun etkililiği hakkında bilgilerin toplandığı, bu bilgilerin analiz edilip yorumlandığı ve elde edilen sonuçlara bağlı olarak programın sürdürülmesi, geliştirilmesi ya da sonlandırılmasına yönelik kararın karar vericiler ile paylaşıldığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2010; Sağlam ve Yüksel, 2007; Gözütok, 2006; Erden, 1998; Kaya, 1997). Bilimsel temellere dayanan bu süreçte temel amacın, değerlendirilecek programın etkililiği ya da değerinin bireye, gruba, hizmet sunulan kuruma ya da topluluğa uygunluğunu belirleme olduğu söylenebilir (Melrose, 2006; Oliva, 2005; Stufflebeam, 2000; Chelimsky, 1997). Bu bağlamda, genel olarak program değerlendirme sürecinde "Program amacına ulaşıyor mu?, Programın aksayan ya da etkili biçimde işleyen boyutları hangileridir? Program kim/kimler için etkili biçimde işliyor?, Daha etkili olması için neler yapılabilir?" türünden sorulara çeşitli program değerlendirme yaklaşım ve modelleri kullanılarak yanıt aranmaktadır (Lavelle ve Donaldson, 2015).

Uygulama olarak "değerlendirme" uzun bir geçmişe sahipken, bir disiplin olarak "program değerlendirme" oldukça yeni sayılabilir (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2004; King, 2003; Scriven, 1996). Uluslararası alanyazında program değerlendirme alanında ilk önemli çalışmalar 1930'lu yıllarda yapılmış, 1960'lı yıllarda bu çalışmalar hız kazanmıştır. Türkiye'de ise yazılı dokümanı bulunan ilk program değerlendirme çalışması hazırlanan ilkökul taslak programının, 1948 programı ile karşılaştırılmasıdır (Turgut, 1983). Alan, yapılan çalışmalar açısından incelendiğinde ise 1960'lı yıllardan bu yana çalışmaların dar kapsamlı olarak deneme okullarında uygulanan programların değerlendirilmesi ya da bir disipline yönelik programın bir ya da birkaç boyutunun irdelenmesi biçiminde gerçekleştirildiği görülmektedir (Gökmenoğlu, 2014; Yüksel, 2010; Özdemir, 2009; Güven ve İleri, 2006).

Programlar hangi amaç için değerlendirilirse değerlendirilsin, nitelikli bir değerlendirme süreci için çalışmanın iyi planlanması gerekir. Bunun için değerlendirme yöntem ve modellerinin iyi bilinmesi ve doğru bir biçimde uygulanması, katılımcıların seçimi ve veri toplama teknikleri ile ulaşılan verilerin analiz edilerek raporlaştırılması oldukça önemlidir. Özdemir'e (2009: 132) göre "Herhangi bir programın değerlendirme süreci ve bu süreçte programın nasıl değerlendirileceği, bir bakıma o programın hangi yaklaşıma dayalı olarak geliştirildiğine, temel yapısının ne olduğuna, başka bir ifadeyle nasıl bireyler yetiştirmeyi hedeflediğine göre tasarlanıp yürütülebilir". Nitekim program değerlendirme alanyazını incelendiğinde eğitim programlarının değerlendirilmesinde çok farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bu farklı yaklaşımların, program değerlendirme uzmanlarının anlayış farklılıklarından kaynaklandığı söylenebilir.

Türkiye'de konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde eğitim/öğretim/ders programlarının gerek tüm öğelerinin, gerekse bir veya birden fazla öğesinin değerlendirilmesine dönük çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan her program değerlendirme çalışması, programların geliştirilmesi konusunda önemli çabaların bir ürünü olmakla birlikte, bu program değerlendirme çalışmalarında değerlendirmenin amacı, değerlendirme modelleri, çalışmanın kapsamı, katılımcıların

belirlenmesi ve değerlendirme çalışmalarının sürekliliğinin sağlanması vb. konularda çeşitli sorunların olduğu da vurgulanmaktadır (Özdemir, 2009).

Program değerlendirme alanında yapılan çalışmaların sonucu olarak, bugün değerlendirme sürecinde ilkeleri ve uygulama basamakları ile alanyazına kazandırılmış pek çok program değerlendirme modeli bulunmaktadır (Güven ve İleri, 2006; Stufflebeam, 2000). Program değerlendirme sürecinde değerlendirmecilerin program ve değerlendirme kavramlarına farklı bakış açıları (Gözütok, 2006; Güven ve İleri, 2006) değerlendirmenin yapıldığı bağlam ve değerlendirme gereksinim ve amaçlarının farklılaşması (Stevahn, King, Ghere and Minnema, 2005), değerlendirilecek programın yapısal farklılıkları (Özdemir, 2009), süreçte kullanılacak veri toplama yöntem ve teknikleri ile veri kaynaklarının seçimi program değerlendirme sürecinde kullanılan yaklaşım ve modellerin farklılaşmasına ve çeşitlenmesine neden olmaktadır (Al-Jardani, 2011; Klenowski, 2010). Alanyazında değerlendirme yaklaşımlarını Cronbach (1982) bilimsel ya da deneysel, insancı ve doğacı (akt. Gözütok, 2006); Fitzpatrick, Sanders ve Worthen (2004) amaç merkezli, yönetim merkezli, tüketici merkezli, uzman merkezli ve katılımcı merkezli; Oliva (2005) sınıflandırılmış ve kapsamlı; Patton (2001) amaçsız, duyarlı ve aydınlatıcı, uzman çalışması ve kullanım merkezli değerlendirme, Posner (2004) geleneksel, deneysel, davranışçı, disiplinler yapısı ve yapılandırmacı değerlendirme modelleri olarak sınıflandırmışlardır. Bununla birlikte, ulusal alanyazında daha çok karşılaşılan program değerlendirme modelleri arasında Tyler tarafından geliştirilen Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli, Stufflebeam'ın Çevre, Girdi, Süreç ve Ürün Modeli, Eisner'ın Eğitsel Eleştiri Modeli, Metfessel ve Michael'in geliştirdikleri Metfessel- Michael Modeli, Provus tarafından alanyazına kazandırılan Farklar Modeli ve Stake'e ait Uygunluk-Olasılık Modelleri yer almaktadır.

Program değerlendirme çalışmalarında üzerinde durulması gereken konulardan biri program değerlendirme modelleridir. Alanyazındaki bu çeşitliliğe karşın özellikle Türkiye'de yapılan program değerlendirme çalışmalarının pek azının bir değerlendirme modeli temel alınarak yapılandırıldığı söylenebilir (Kurt ve Erdoğan, 2015; Aslan ve Sağlam, 2015; Gökmenoğlu, 2014). Örneğin Gökmenoğlu (2014) program değerlendirme alanında 2004-2014 yılları arasında gerçekleştirilen 18'i makale, 34'ü doktora tezi olan toplam 52 çalışma üzerinde yapmış olduğu betimsel analiz sonucunda yalnız beş çalışmada alanyazında yer alan program değerlendirme modellerinden birinin kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Kurt ve Erdoğan (2015), program değerlendirme alanında 2004-2013 yılları arasında yapılan 21'i araştırma makalesi, 9'u yüksek lisans ve 8'i doktora tezi olmak üzere toplam 38 çalışmayı inceledikleri araştırmalarında, yedi çalışmanın bir program değerlendirme modelini temel alarak gerçekleştirildiğini belirlemişlerdir. Benzer şekilde Aslan ve Sağlam (2015), 2005-2014 yılları arasında yapılan ve YÖK tez merkezinden ulaşılan 263 program değerlendirme tezini metodolojik açıdan inceledikleri çalışmalarında tezlerin %92,7'sinde model belirtilmediği sonucuna ulaşmışlardır.

Program değerlendirme çalışmalarının niteliğini etkileyen etmenlerden bir diğeri program değerlendirme çalışmalarını yapan kişilerin yeterlikleriyle ilgilidir (Cooksy ve Mark, 2012). Son zamanlarda, özellikle yabancı alanyazında "değerlendirmeci" kavramı ve değerlendirmecinin sahip olması beklenen yeterlikler program değerlendirme alanında sıklıkla ele alınan konular arasında yer almaktadır. Bir program değerlendirme çalışmasının geçerliği sorgulanırken, program değerlendirme sürecinde görev alan kişilerin değerlendirmeci kimlikleri de göz önüne alınmaktadır (Stobart, 2009). Bu bağlamda, değerlendirme sürecinde görev alan kişi ya da kişilerin program değerlendiriciler için belirlenmiş olan yeterliklere sahip olması beklenmektedir. Ülkemizde değerlendirme alanında uzman yetiştirme görevini eğitim programlarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konusunda eğitim ve araştırma hizmeti sunan; eğitim fakültelerinin eğitim bilimleri bölümünde yer alan Eğitim Programları ve Öğretim (EPÖ) lisansüstü programları üstlenmiştir. Yurtdışında ise Amerika, Kanada, Avustralya, İzlanda ve Belçika gibi ülkelerde birincil önceliği değerlendirmeye yönelik kazanımlar edindirmek olan oldukça az sayıda program olduğu ve bu programların sayısının giderek azaldığı görülmektedir (Lavelle ve Donaldson, 2015; Davies ve MacKay, 2014). Buna ek olarak, program değerlendirilmecilerin doğrudan ilgili olmayan psikoloji, kamu yönetimi, eğitim araştırmaları, eğitim psikolojisi, eğitim yönetimi, sosyoloji, insan kaynakları, ölçme, değerlendirme ve istatistik gibi bölümler tarafından yürütülen programlar kapsamında değerlendirme öğretimine yönelik iki ya da

daha fazla ders verilerek yetiştirildiği paylaşılmıştır (LaVelle ve Donaldson, 2015; King, 2003). Örgün eğitim uygulamaları dışında, farklı ülkelerde yüzyüze, uzaktan ya da harmanlanmış biçimde program değerlendirme alanında yeterlik kazandırmayı amaçlayan çalıştaylar, internet tabanlı seminerler, hizmetiçi eğitimler, sertifika programları ve alan eğitimleri de düzenlenmektedir (LaVelle ve Donaldson, 2015; Cousins, Goh, Elliott ve Bourgeois, 2014; Engle, Altschuld ve Kim, 2006). Gökmenoğlu'nun (2014) yaptığı araştırmada incelediği çalışmaların yarısından azının program değerlendirme uzmanı yetiştiren Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur. Bu sonucun farklı alanlarda yapılan değerlendirme çalışmalarını gerçekleştiren kişilerin yeterlikleri ile ilgili zihinlerde soru işareti oluşmasına neden olacağı söylenebilir.

Bir program değerlendirme sürecinde karar verilmesi gereken en önemli noktalardan biri de bilgi kaynağının ne, kim ya da kimler olması gerektiğidir. Buna karar verilmesi de bir değerlendirici niteliğidir. Değerlendirme sürecinde değerlendirmecinin en önemli bilgi kaynakları doğrudan ya da dolaylı biçimde programdan etkilenen ya da programı etkileyen kişi, grup ya da organizasyonlar; kısacası programın paydaşlarıdır (Bryson, Patton ve Bowman, 2010; Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2004). Paydaşların seçimi ve katılımının sağlanmasının değerlendirme sonuçlarının kullanımını ve geçerliğini olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (Brandon, 1998). Öte yandan paydaş katılımından yüksek düzeyde verim alınabilmesi için değerlendirme amacının, sorularının, standartlarının, modelinin ve sürecinin program paydaşları ile paylaşılması, paydaşların sürece değer vermesi ve anlamlandırması bakımından da önemli görülmektedir (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2004). Ancak Aslan ve Sağlam'ın (2015) çalışmasında ulaşılan bulgulardan biri de program değerlendirme çalışmalarında veri kaynağı olarak ilk sırada öğretmenlerin yer aldığı (%58,6), bunu ikinci sırada öğrencilerin (%37,6) ve üçüncü sırada da öğretim elemanlarının (%12,9) izlediği ve yine bu çalışmaların yarısından biraz fazlasında (%56,3) tek bir veri kaynağından, %20,5'in de ise iki veri kaynağından veri kaynağından yararlandığı belirlenmiştir. Dolayısıyla bu bulgu, paydaşların çoğunlukla öğretmen ve öğrenci ile sınırlı tutulduğu ve çoklu bakışa dayalı değerlendirmelerin daha az yapıldığını düşündürmektedir. Değerlendirme çalışmalarında çoğunlukla öğretmen ve öğrencilere uygulanan anketler aracılığıyla veri toplanması çalışmalarda eleştirilen diğer bir nokta olarak ele alınmaktadır (Kurt ve Erdoğan, 2015). Örneğin Aslan ve Sağlam (2015) incelenen program değerlendirme çalışmalarının %52,9'un da sadece anket kullanıldığını, %69,2'sin de sadece tek bir veri toplama tekniğinden yararlandığını saptamışlardır. Brandon (1998), program değerlendirme çalışmalarında paydaş katılımının ve veri toplama yöntem ve tekniklerinin çeşitliliğinin, çalışmanın geçerliğini artırmadaki önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, farklı veri kaynaklarından farklı veri toplama yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılan değerlendirmelerin daha nitelikli sonuçlar sunacağı söylenebilir.

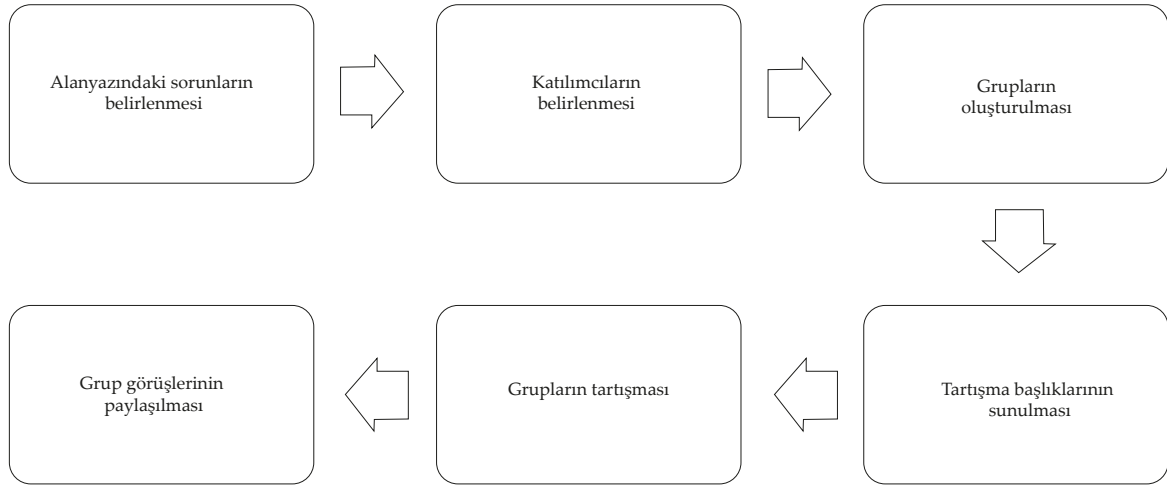
Program değerlendirme çalışmaları ile ilgili son zamanlarda tartışılan bir diğer konu da program değerlendirme çalışmalarının diğer araştırmalardan farkı ve ulaşılan sonuçların uygulamaya aktarılmasıyla ilgilidir. Gökmenoğlu (2014) program değerlendirme çalışmalarının yargıya varma konusunda diğer araştırmalardan ayrıldığını, ancak bu noktada kimi eksiklikler bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca, program değerlendirme araştırmalarının sonuçlarından uygulamada yeteri kadar yararlanılmadığı da görülmektedir (Gökmenoğlu, 2014; Güven ve İleri, 2006). Bu nedenle, daha önce değerlendirilen programların herhangi bir iyileşme göstermeden tekrar tekrar değerlendirildiği, bunun da zaman, enerji ve bütçe kaybına neden olduğu söylenebilir. Sonuç olarak program değerlendirme alanında yapılan çalışmaların, değerlendirmeyi yapan uzmanların yeterlikleri, çalışmaların temel aldığı modeller, çalışmanın amaçları, paydaşları, sonuçları ve yaygınlaştırılması gibi boyutlarda sorunlar barındırdığı görülmektedir. Program değerlendirme çalışmalarının yapılabilmesi bu sorunların çözümlenmesi, çalışmaların belli ölçütler gözetilerek yapılandırılması ve daha nitelikli değerlendirme uzmanları yetiştirilmesi ile sağlanabilecektir. Bu gereksinimden hareketle araştırmada, program değerlendirme çalışmalarındaki eğilimler ile karşılaşılan sorunlara alanda uzman kişilerin görüşleri alınarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Program değerlendirme çalışmalarının planlama sürecine yönelik uzman görüşleri nelerdir?
2. Program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarından yararlanılmasına yönelik uzman görüşleri nelerdir?
3. Program değerlendirme çalışmalarının özelliklerine yönelik uzman görüşleri nelerdir?

Bu araştırma ile alan uzmanlarının bilgi ve deneyimlerine dayalı olarak, program değerlendirme çalışmalarıyla ilgili Türkiye'ye özgü durumlara yönelik daha işe vuruk ve daha işlevsel önerilerin ortaya çıkacağına ve çalışmanın sonuçlarının araştırmacılara program değerlendirme sürecinde nelere dikkat etmeleri noktasında yardımcı olacağına inanılmaktadır.

Yöntem

Türkiye'de program değerlendirme süreçlerinin ve sorunlarının tartışılmasının amaçlandığı bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması yaklaşımı benimsenmiştir. Durum çalışmaları bir olaya derinlemesine bakabilmek, durumla ilgili çeşitli açıklamalarda bulunmak ya da bir durumu geliştirmek, iyileştirmek ve değiştirmek için kullanılacak bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Stake, 1995). Alanyazında çok çeşitli biçimlerde sınıflandırılan durum çalışmasının genel olarak betimlemeye, açıklamaya ve değerlendirmeye olanak sağlayan bir bakış sağladığı söylenebilir. Değerlendirme amacıyla yapılan durum çalışmaları, üzerinde durulan durumun betimlenmesi, açıklanması ve bir yargıya varılması amacıyla gerçekleştirilmektedir (McMillan, 2004; Gall, Gall ve Borg, 1999; Merriam, 1998). Bu araştırmada alanyazında program değerlendirme süreçlerindeki eğilimler ve karşılaşılan sorunların, alan uzmanlarının bakış açısıyla ayrıntılı bir biçimde değerlendirilerek bir yargıya varılması amaçlandığından, araştırma değerlendirme amaçlı durum çalışması niteliğindedir. Araştırma süreci Şekil 1'de özetlenmiştir.

Şekil 1. Araştırma Süreci

Katılımcılar

Bu araştırma, Eğitim Programları ve Öğretim alanında çalışan öğretim üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde durumun derinlemesine anlaşılabilmesi ve incelenebilmesine olanak sağlaması nedeniyle amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum örnekleme ve ölçüt örnekleme tekniklerinden (Patton, 2014) yararlanılmıştır. Maksimum örnekleme tekniği ile farklı üniversitelerde çalışan öğretim üyelerinin deneyimlerinden yararlanılması amaçlanmıştır. Ölçüt örnekleme tekniği ile de program değerlendirme konusunda ders verme ve çalışma yapmış olmak ölçütleri dikkate alınmıştır.

Çalışma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı ile Eğitim Programları ve Öğretim Derneği tarafından 12 Haziran 2015 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen çalıştay etkinliğine 33 farklı kurumda görev yapan Eğitim Programları ve Öğretim alanından 50 akademisyenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların üniversitelere göre dağılımına ilişkin bilgiler Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Kurumlara Göre Dağılımı

Kurum	Sayı	Kurum	Sayı
Anadolu Üniversitesi	14	İnönü Üniversitesi	1
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	Kafkas Üniversitesi	1
Adnan Menderes Üniversitesi	1	Kırıkkale Üniversitesi	1
Akdeniz Üniversitesi	1	Marmara Üniversitesi	1
Atatürk Üniversitesi	1	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2
Balıkesir Üniversitesi	1	Necmettin Erbakan Üniversitesi	1
Bartın Üniversitesi	1	Niğde Üniversitesi	1
Boğaziçi Üniversitesi	1	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1
Çukurova Üniversitesi	1	Pamukkale Üniversitesi	1
Dicle Üniversitesi	2	Siirt Üniversitesi	1
Doğu Akdeniz Üniversitesi	1	Ufuk Üniversitesi	1
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	Uludağ Üniversitesi	1
Ege Üniversitesi	1	Yeditepe Üniversitesi	1
Erciyes Üniversitesi	1	Zirve Üniversitesi	1
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2	Eğitim Programları ve Öğretim Derneği	2
Gazi Üniversitesi	1		

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanması sürecinde odak grup görüşmesi tekniğinden yararlanılması planlanmıştır. Patton (2014), odak grup görüşmesini benzer deneyimlere sahip küçük bir grup katılımcı ile belirli bir konu üzerinde yapılan görüşme olarak tanımlamaktadır. Odak grup görüşmelerinde amaç genellemelere gitmek yerine katılımcıların sahip oldukları bilgi ve deneyimleri doğrultusunda görüş ve bakış açılarının ortaya çıkarılmasıdır (Çokluk, Yılmaz, Oğuz, 2011). Bu çalışmada Türkiye’de program değerlendirme süreçlerindeki eğilimler ve karşılaşılan sorunlar karşısında katılımcıların bilgi ve deneyimleri doğrultusunda durumun betimlenmesi amaçlandığından odak grup görüşmesi tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırmada 9-10 kişilik beş grup oluşturulmuştur. Her grupta, bir öğretim üyesi moderatör olarak yer almıştır. Grup moderatörlerine tartışma öncesi araştırma soruları, süre vb. konularda araştırmacılar tarafından bilgi verilmiştir. Ayrıca moderatöre yardımcı olması amacıyla her masada bir akademisyenden yardım alınmıştır. Grup tartışmalarının kayda alınması sürecinde raportörlerden yararlanılmıştır. Raportörler Anadolu Üniversitesi EPÖ alanında lisansüstü öğrenim gören öğrenciler arasından seçilmiştir. Raportörler, katılımcıların görüşlerini doğrudan bilgisayar ortamına aktarmış, aynı zamanda katılımcıların izinleri doğrultusunda ses kayıt cihazı kullanmışlardır. İki oturumda gerçekleşen odak grup görüşmesi yaklaşık iki buçuk saat sürmüştür. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından grup moderatörü, yardımcısı ve raportör tarafından ortaya çıkan görüşler raporlaştırılmış,

ardından düzenlenen bir oturumda her moderatör kendi grubunda ortaya çıkan görüşleri tüm katılımcılarla paylaşmışlardır.

Araştırma verileri, içerik analizi yoluyla çözümlenmiş ve bu amaçla NVivo 10 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizi sürecinde öncelikle ses kayıtlarının dökümü yapılmış ve dökümlerin doğruluğu iki araştırmacı tarafından karşılıklı olarak kontrol edilmiştir. Elde edilen tüm veriler odak grup tartışma soruları dikkate alınarak ilgili soruların altına yığılmıştır. Bu sürecin ardından yığılan veriler iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Araştırmacıların ulaştıkları kodlar karşılıklı tartışılarak ortak bir kod anahtarına ulaşılmıştır. Veri analizinin bir sonraki aşamasında oluşturulan kod anahtarı ve tartışma soruları çerçevesinde temalandırma yapılmıştır. Bu süreç sonunda ulaşılan ana temalar üçüncü araştırmacı tarafından incelenmiştir. Üçüncü araştırmacıdan alınan dönütlerden sonra temalar alanda uzman bir öğretim üyesi ile paylaşılarak uygunluğu konusunda görüş alınmıştır. Sonuç olarak sekiz ana temaya ulaşılmıştır. Bulguların sunumunda doğrudan alıntılardan yararlanılmıştır.

Bulgular

Uzman gruplarının görüşlerinin analizlerinden elde edilen bulgular araştırma sorularına paralel olarak aşağıda sunulmuş, görüşler doğrudan alıntılar ile örneklendirilmiştir.

1. Program değerlendirme çalışmalarında planlama sürecine ilişkin görüşler

Araştırmada yanıt aranan sorulardan ilki program değerlendirme çalışmalarında planlama süreci ile ilgilidir. Bu kapsamda araştırma sorusuna yönelik alan uzmanlarının görüşlerinden elde edilen bulgular program değerlendirme çalışmalarında alanyazının yeri, amaç, model kullanımı ve paydaşlar olmak üzere dört ana tema altında ortaya konulmuştur.

Program değerlendirme çalışmalarında alanyazının yeri

Alanyazına ilişkin tartışmalar genel olarak alanyazının geliştirilmesi ve güçlendirilmesinin alana sağlayacağı katkılar üzerinde yoğunlaşırken, alanyazından yararlanmanın önemi üzerinde de durulduğu görülmektedir.

Program değerlendirme çalışmalarında alanyazının yerine yönelik yapılan tartışmalar ışığında bu alandaki kuramsal yapıda önemli eksiklikler olduğu ortaya konulmuştur. Bu yöndeki görüşlerin kuramsal yapıyı güçlendirmeye yönelik kuramsal ve araştırma örneklerine yer veren kitapların yazılması ile çalışmaların Türkiye'ye uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği üzerinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Kuramsal bilginin üretilmesi ve alanyazının geliştirilmesine yönelik "*gerçek anlamda program geliştirme ya da program değerlendirmeye yönelik doğru düzgün kitap alanyazında yok. Dolayısıyla üretmediğimiz içinde belli bir kısır döngü içerisinde kalıyoruz.*", "*Birincisi ders kitabı, kuramsal bilgi niteliğinde bu iş nasıl yapılır, süreci nedir? Bilgi amaçlı yapılacak kitaplar. İkincisi de program değerlendirme ile ilgili yapılmış olan araştırmaların paylaşılması yönünde alanyazına bir katkı olması lazım.*" görüşleri ve yapılan çalışmaların Türkiye'deki alanyazının geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşan "*biraz daha kültürel adaptasyona bakmamız lazım. Bağlam adaptasyonuna bakmamız lazım. Hani biz bir modeli aynen transfer etmek yerine, kopyalamak yerine kendi kültürel yapımıza da ve eğitim geleneğimize de uygun bir şekilde uyarlamamız gerekiyor.*" görüşü örnek gösterilebilir. Bu görüşlerin yanı sıra özellikle Mesleki ve Teknik Eğitim alanının ihmal edildiği ve konu alanına yönelik alanyazının geliştirilmesi gerektiği de öneriler arasında yer almaktadır.

Alanyazından yararlanma ile ilgili görüşlere bakıldığında alanyazının yapılan çalışmaların kuramsal yapısını desteklemesi ve aynı zamanda çalışmalarla alana katkı sağlaması, hem alanda çalışan hem de yetişmekte olan kişilerin kendilerini de bu yönde geliştirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Alanda yapılan çalışmaların bu yönünü eksik bulduğunu belirten bir uzmanın "*alanyazının da program değerlendirme çalışmasının temel tabanını oluşturması gerektiği*" görüşü ile diğer

bir uzmanın “bir sürü program değerlendirme çalışması var ama program değerlendirme bilgisi yok onun içinde” görüşü alanyazından yararlanmanın gerekliliği bulgusunu desteklemektedir. Alanyazından yararlanmanın alana sağlayacağı katkıya vurgu yapan bir uzman görüşünü “alanyazında neler olduğunu belirlemek, o betimlemeden yola çıkarak o eksiklikleri ve boşlukları bularak ondan sonra sizin ortaya koyduğunuz katkı...” şeklinde belirtmektedir. Alanyazını takip etmekte yaşanan güçlüklerin de yapılan çalışmaların niteliğinde etkili olduğu belirten bir uzman bu görüşünü “İngilizce kaynaklara erişim konusunda sıkıntı olması gibi, alanyazınla ilgili konularda çok hakim olamamanın getirdiği bir unsur olarak aslında modelden kaçma eğiliminin daha çok olduğunu düşünüyorum.” sözleriyle açıklamıştır. Özellikle yetişen öğrencilerde bu konuda eksiklik olduğu da öne sürülen görüşler arasında yer almaktadır. Öğrencilerin alanyazına dayalı çalışmamalarının yarattığı sorunlara değinen bir uzman görüşünü “Araştırmanın varsayımları ve sınırlılıklarını yazamıyor öğrenciler. Neden yazamıyorlar? Alanyazını tanımadıkları için...” sözleriyle belirtmektedir. Program değerlendirme çalışmalarında alanyazından daha fazla yararlanılması için lisansüstü programlarda öğrenim gören öğrencilerin de bu konudaki yeterliklerinin geliştirilmesi ve program değerlendirme araştırmalarında mutlaka alanyazının etkili şekilde tartışılması gerektiğine yönelik öneriler sunulmuştur. Uzmanların çalışmalarda alanyazının önemine ilişkin “...benim kanaatim bir program değerlendirme çalışmasında program değerlendirme literatürünün olması gerektiği yönündedir.” ve lisansüstü öğrenime yönelik “program değerlendirmeye ilgili özellikle alanyazın taramasına katkı sağlayacak bir ders konulması gerektiğini düşünüyorum.” görüşleri bu bulgulara örnek olarak gösterilebilir.

Program değerlendirme çalışmalarında amaç

Program değerlendirme çalışmalarının hangi amaçlara yönelik yapılması gerektiğine dair görüşler” program geliştirme ve programın sürekliliğini sağlama”, “alana katkı sağlama” ve “paydaşlara bilgi verme” başlıkları altında toplanmaktadır. Bu görüşler içerisinde tüm uzman gruplarında en fazla yer bulan görüş program değerlendirme çalışmalarının, program geliştirme ve programların sürekliliğini sağlama amacıyla kullanılması gerektiği görüşüdür. Program değerlendirmeyi, geliştirme çalışmalarının bir parçası olarak gören uzmanların görüşleri “ Program değerlendirmenin esas amacı o yargıya varıp, programa dönüt vermek, onun geliştirilmesini sağlamaktır.” ve “ ... biz programı değerlendiriyorsak, programı geliştirmek için değerlendiriyoruz ya da sonlandırmak için değerlendiriyoruz ya da programı biçimlendirmek için, iyileştirmek için...” şeklinde örneklendirilebilir. Program değerlendirme çalışmalarının programların sürekliliğini sağlayacağını vurgulayan uzmanlardan biri “...programı değerlendirmedeki amaç program geliştiren insanlara dönüt vermek ve programın sürekliliğini sağlamak olmalıdır.” şeklinde ifade etmiştir.

Program değerlendirme çalışmalarının kullanılma amaçları arasında dile getirilen bir diğer görüş alana katkı sağlanması yönündedir. Bu çerçevede yapılacak çalışmalarının bilgi birikimi oluşturması, alanda çalışanlara bilgi vermesi amacıyla kullanılabilmesi üzerinde durulmuştur. Alan uzmanlarının “biz yaptığımız çalışmayı daha sonra bu alanda yetişecek olan kişilere örnek olması, yol göstermesi, ona belki de literatür alt yapısı oluşturması maksadıyla da ortaya koyuyoruz...” ve “...sadece iyileştirmek, geliştirmek değil aynı zamanda teorisyenlere, alanda çalışanlara bilgi sağlamak içinde bunu yapabilirim diye düşünüyorum.” görüşleri bu bulguyu destekler niteliktedir. Ayrıca program değerlendirme çalışmalarının kapsamı gereği daha çok lisansüstü tezler ve akademik yükselme amaçlı çalışmalarda kullanıldığı vurgulanarak bunun öncelikli amaç olmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bir uzmanın “araştırmacı kendi yükselmesi içinde onu kullanabilmeli ama orda asıl amaç bilgi sağlamak olmalı...” görüşü program değerlendirme çalışmalarının bilgi birikimine katkı sağlaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Program değerlendirme çalışmalarının kullanılma amacına ilişkin uzman gruplarınca üzerinde durulan diğer bir konu “paydaşlara bilgi verme”dir. Uzman grupları tarafından bu başlık karar vericilere bilgi sağlamak ve eğitim politikalarını etkilemek ile programdan etkilenenlere ve uygulayıcılara bilgi sağlamak olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Program değerlendirme çalışmalarının karar vericilere ulaşma amacıyla kullanılması gerektiği görüşünü savunan uzmanların “...yürütücü aktörleri etkileyebilmek için yapmamız lazım... Onları nasıl etkileyebiliriz? Nasıl bu yöne

çekebiliriz? Politikalarını nasıl yönlendirebiliriz? Ben o amaçla yapmamız gerektiğini düşünüyorum temelde...” görüşü eğitim politikalarını belirlemenin program değerlendirme çalışmalarının amaçları arasında olduğunu vurgulamaktadır. Karar vericilere bilgi sağlamak amaçlı yapılan tartışmalar daha çok Milli Eğitim Bakanlığı kapsamında sürdürülmüş ve program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarından MEB tarafından yararlanılmaması önemli bir sorun olarak ele alınmıştır. Bu konuda görüş belirten bir uzmanın “Mesela Milli Eğitim Bakanlığı yapılandırmacı yaklaşıma geçti, programlar da bu bağlamda geliştirildi. Akademisyenler de doğal olarak hep bu alanda yoğunlaştı, çalışmalar yaptılar, programın etkililiğini değerlendirdiler. ... İnsan ister ki Milli Eğitim de istifade etsin.” sözleri MEB ile daha çok işbirliği yapılması gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Program değerlendirme çalışmalarının programdan etkilenenlere ve uygulayıcılara bilgi sağlamak amacıyla yapılması gerektiğini öne süren uzmanların görüşleri ise “...program değerlendirme sonuçlarından bilgi vermek uygun olur. Öğretmen... bütün programı uygulayanlar, uygulamadan etkilenenler, yardımcı olanlar, programla ilgili herkes, aileler, velileri, çocukları...” ve “Uygulayıcılar açısından baktığımızda öğretmene geribildirim sağlamak, öğrenciye geribildirim sağlamak, program hakkında, program nasıl gidiyor uygulamaları veliler için...” sözleriyle örneklendirilebilir. Programın paydaşlarına bilgi verilmesinin eğitimde kalitenin ve programın niteliğinin artacağını sağlayacağı da ortaya konulan görüşler arasındadır. “Programdan etkilenen kişileri bilgilendirmek amaçlı değerlendirmeler yapıyoruz. Bu etkilenen kişiler ya da muhatap aldığımız kişiler yapılan çalışmaları dikkate alsa program değerlendirme çalışmalarını, hem kapsamının genişleyeceğini hem de kalitesinin artacağını düşünüyorum ben...” görüşü bu bulguyu destekler niteliktedir.

Program değerlendirme çalışmalarında model

Program değerlendirme çalışmalarının bir program değerlendirme modeline dayalı olarak yürütülmesine ilişkin tartışma, uzman grupları tarafından “model kullanımı” ve “modellerin seçimi ve uygun şekilde kullanımı” olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

Program değerlendirme çalışmalarında modelden yararlanılmasına ilişkin uzman gruplarının genel görüşü modelin mutlaka kullanılması yönündedir. Uzmanlar model kullanımının hem kuramsal çerçevenin oluşturulmasında hem de çalışma sürecinin planlanmasında önemli olduğunu “Program değerlendirme çalışması da araştırmaya dönük olduğuna göre bunun da bir kavramsal çerçevesi içerisinde teorik ya da kuramsal bağlamda nelere dayandığının ortaya çıkması lazım, onun içinde alan yazındaki mevcut modeller içerisinde en uygun olan ya da olanlarda olabilir.”, “değerlendirmenin sistematize edilebilmesi için sonuçların sistematize edilebilmesi için kesinlikle modele ihtiyaç var.” ve “modelle beraber yaptığımız çalışmanın temelini oluşturuyorsunuz” görüşleriyle ifade etmişlerdir.

Model kullanılmasının gerekliliğine ilişkin ortak görüşler olmakla birlikte tek bir model benimsenmesi yerine birden fazla modelin kullanılması gerektiği üzerinde de durulmuştur. Tek bir modele bağlı kalmadan, yapılan çalışmanın gereksinimleri doğrultusunda farklı modellerden yararlanılmasının önemine işaret eden uzmanların görüşleri “tabi ki bir modele dayandırılmalıdır ama sadece o tek bir modele bağlı kalınarak o modelin tamamına bağlı kalınarak da yapılmamalıdır. Orada program değerlendirmeci de bir esneklik olmalıdır. Bu modelleri karıştırarak, karmalayıp tabi ki de yapacağı değerlendirmenin çerçevesine göre kullanabilmelidir.” ve “çoklu bakış açıları ve modellerin benimsenmesi daha kapsamlı bir zemin hazırlar” sözleriyle örneklendirilebilir.

Öte yandan, kimi katılımcılar ise çalışmanın yapısına göre, model kullanmanın her zaman gerekli olmadığını savunmuşlardır. Bu konudaki görüşler model kullanımının değerlendirmeciyi sınırlandırabileceği ve araştırma sürecini zorlaştırabileceği üzerinde durmuşlardır. Uzmanların bu konudaki görüşleri “...modele dayanmalı dersek bunun bir yararı olur. Çünkü hangi model bize aslında kime bilgi vereceğiz, hangi amaca hizmet edecek bunu söylüyor. Aynı zamanda model bir akış sağlıyor, bir sıra sağlıyor, aşamalarımızı kolaylaştırıyor, sistematize ediyor ama günümüzde nitel çalışırken Modele kalmak bizi sınırlar mı?, Modele bağlı kalmazsak dağılır mıyız? Buna da bakmak gerekli.” ve “modeli zorunlu olarak her değerlendirmemize dayandıracaksak araştırma yapamayacağız. Öğretmen araştırmaları var, eylem araştırması var. Bunların hepsi değerlendirme ve geliştirme içeriyor. Peki, onları nasıl yürüteceğiz modeller onu ön görmemişse...” alıntlarıyla örneklendirilebilir.

Uzman gruplarınca program değerlendirme çalışmalarında model ya da modellerden yararlanmaya yönelik yaşanan sorunlar da ortaya konulmuştur. Model kullanımının gerekliliği yanında bu modeller hakkında araştırmacıların bilgi düzeyinin süreci etkilediğini bir uzman "...bazen çalışmamıza çok uygun olabiliyor model, kullanışlı olabiliyor ama modelin gereklerini yerine getiremem, araştırmacının, program değerlendirmecinin yerine getirememesinden kaynaklı sorunlar da olabiliyor." sözleriyle ifade ederken; farklı modellerin senteziyle oluşturulan özgün çalışmaların niteliğine yönelik yaşanan kaygıları "...birçok modeli alarak etkileniyoruz... yeni bir model oluşturmuş oluyoruz ama tabii bizim oluşturduğumuz modelin de geçerliliği, güvenilirliği tartışılır. Değişme boyutu çıkıyor ortaya o zaman..." sözleriyle örneklendirmek olanaklıdır. Program değerlendirme çalışmalarında model kullanımı üzerine uzmanlarca yapılan tartışmalar bu sürecin kapsamlı bir araştırma süreci olduğunu da ortaya koymuştur. Geniş kapsamlı program değerlendirme çalışmalarında yaşanan sorunlar ise uzmanlar tarafından "...bir modelin takip edilebilmesi uzun zaman alabiliyor veya bir proje, bir uzman grubu gerektirebiliyor..." sözleriyle dile getirilirken ülkemizde yapılan çalışmaların lisansüstü eğitim düzeyinde kalmasının nedeni olarak ise bir uzmanın "...makale düzeyinde programın bir boyutunun incelenmesi de bir program değerlendirme çalışmasıdır ama topyekûn bir programın değerlendirilmesi ancak bir tezin, yüksek lisans ya da doktora tezinin hacmiyle alakalı..." sözleriyle örneklendirilebilir.

Alan uzmanları program değerlendirme modellerinden yararlanılmasının yanı sıra değerlendirme modelinin seçiminde nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde de durmuşlardır. Buna göre bir modelin seçimi ya da kullanımına karar verme sürecinde öncelikle çalışmanın amacının ortaya konması gerektiğini "...değerlendirme amacı çok netse biz niçin değerlendirmeyi yaparsak ve hangi ihtiyaçlar için yaparsak bu çok netse bir model kararı verebiliriz..." ve "program değerlendirme amacı bir ölçüde program değerlendirme modelini karşımıza koyabilecek önemli bir gösterge olarak duruyor..." sözleriyle ifade etmişlerdir. Program değerlendirme modelinin, o programın geliştirildiği modelle ilişkisi tüm uzman gruplarınca vurgulanan bir diğer görüştür. Programın değerlendirilmesinde öncelikle program geliştirme sürecinin dikkate alınması gerektiğini öne süren uzmanların görüşleri "Program geliştirme sürecini dikkate alarak program değerlendirme modeline karar vermemiz lazım yani ikisi arasında bir örtüşme lazım. Program değerlendirme modelini, program geliştirme modelinden bağımsız olarak düşünemeyiz." ve "siz bir programı nasıl geliştirdiyseiz aslında öyle değerlendirmeniz lazım." alıntıları ile örneklendirilebilir. Bunun yanı sıra program geliştirme süreçlerinde yaşanan sorunların program değerlendirme sürecine de etki ettiğini belirten uzmanlar, bu görüşlerini "...değerlendirilecek olan eğitim programının tasarlanması sırasında eğer bir model esas alınmamışsa, herhangi bir modele dayandırılmamışsa değerlendirilirken bir modele dayandırılması da çok zor..." ve "...bir modele göre program geliştirmişsin o modelin mutlaka bir değerlendirmesi de var. Ona göre değerlendirmek lazım ama bazen uymuyor modifikasyon gerekiyor bazen, uyarılma gerekiyor..." şeklinde ifade etmişlerdir.

Program değerlendirme çalışmalarının paydaşları

Program değerlendirme çalışmalarının paydaşlarına yönelik uzman gruplarınca yapılan tartışmaların sonucunda paydaşların tanımlanmasının yanı sıra bu paydaşların seçilmesi ve paydaşlara ulaşma sürecini etkileyeceği düşünülen öneriler üzerinde durulmuştur. Uzman grupları tarafından tanımlanan paydaşlar arasında özellikle Eğitim Programları ve Öğretim alanında çalışanlar ile eğitim bilimleri alanında çalışan uzmanlar, öğretmenler, öğrenciler, okul yöneticileri, veliler, MEB'de çalışan uzman ve yetkililer, özel okullar, mesleki kuruluşlar ve dernekler, eğitim sendikaları, politikacılar, sektör temsilcileri, değerlendirme çalışmasını finanse eden kuruluşlar ve yayınevleri yer almaktadır. Paydaşların tanımlanmasında uzman gruplarınca "değerlendirilen programdan doğrudan ve dolaylı olarak etkilenen ve programı etkileyen paydaşlar" biçiminde bir tanımlama yapma yoluna gidilmiştir.

Paydaşların sürece katılımı ve yapılan çalışmalara istekli olmalarını sağlamak amacıyla ise paydaşların gereksinimlerinin önemsenmesi, güven ilişkisi kurulması üzerinde durulmuştur. Uzmanların bu konudaki görüşleri "...onlar biz ne yazarsak gerçekleştireceklermiş gibi bekleyerek yapıyoruz. Uygulayıcılar onlar bizim dışımızda öğretmenler; etkilenen anne, baba, çocuklar yani bunu ne kadar değişik

alanlara yayabilirsek paydaşlarımızı, amacımız bir o kadar doğru olacaktır.” ve “...sorumluluk ve hesap verilebilirlik... bu iki temel değeri biz kendi çalışmalarımızda gösterdiğimiz takdirde paydaşlara güven vereceğiz ve onlarda bizi çağıracaklar.” alıntıları ile örneklendirilebilir. Paydaşların tanımlanmasının yanı sıra üzerinde durulan bir diğer konu paydaşların seçimidir. Paydaşların seçimine yönelik olarak yapılacak program değerlendirme çalışmalarının amaçları ve seçilen modele uygun olacak şekilde paydaş seçimine gidilmesinin önemi bir uzman grubunda “paydaşlar yapılan değerlendirme ve değerlendirilen unsurların şeyine göre değişkenlik arz edebilir, sabit değildir. İşveren, mezun, programı yapanlar, programı değerlendirenler, uygulayanlar bunların hepsi doğrudan paydaştır.” sözleriyle vurgulanmıştır.

2. Program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarından yararlanılmasına yönelik uzman görüşleri

Program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarından yararlanılmasına yönelik ikinci araştırma sorusu kapsamında uzmanlar tarafından program değerlendirme çalışmaları sonuçlarının nasıl yaygınlaştırılabileceği ve yaygınlaştırmanın etkisini arttırmaya yönelik öneriler üzerinde durulmuştur.

Program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarının yaygınlaştırılmasına yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde uzman gruplarının değerlendirme sonuçlarının tüm paydaşlara ulaştırılması gerektiği üzerinde durdukları belirlenmiştir. Yaygınlaştırmanın, üzerinde çalışan programı daha iyi hale getireceğini savunan uzmanlardan biri görüşünü “...program değerlendirmenin işevuruk tarafı bu, bir an önce kişiye ulaşması ve bu bilginin ve içerik açısından bunu değiştirebilmesi...” sözleriyle ifade etmiştir. Uzmanlar tarafından paydaşlara ulaşmak amacıyla ise medya kullanımı, kurumlar aracılığıyla (TÜBİTAK, MEB, EPÖDER) çalışmaların paylaşılması, seminer ve konferans gibi etkinliklerle bilgilendirme toplantıları yapılabileceği üzerinde durulmuştur. Bu önerilerin ifade edildiği uzman görüşleri “Yazılı, görsel medya olarak, bir şekilde bilimsel dergilerde yayın yaparak olabilir. Tamamen halka duyurmak adına basın yayın organlarının hepsinin kullanılması gerekiyor.”, “Program değerlendirme ile ilgili proje çalışmaları, tez çalışmalarını mümkün mertebe paydaşların çoğuna seminer şeklinde ya da konferans şeklinde sonuçların paylaşılması lazım.” ve “...dernek yoluyla (EPÖDER) Milli Eğitim Bakanlığı’na, gerekli diğer paydaşlara bilgilendirme yapılabilir.” alıntıları ile örneklendirilebilir.

Program değerlendirme çalışmalarının ancak paydaşlara ulaştırılabildiği zaman daha etkili olacağı vurgulanırken bilginin paydaşlara ulaşması için akademik çalışmaların yeterli olmadığı da genel olarak tüm uzman gruplarınca dile getirilmiştir. Paydaşlara ulaşımı sağlamak amacıyla yayınlarda akademik dil kullanılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bulgu uzmanların akademik dil kullanılmama konusuna dikkati çektiği “Programlar hakkında kamuoyu oluşturma ve bu konuda basın-yayın organlarında akademik dil kullanmadan yayınlara yapmak yaygınlaştırmayı olumlu etkileyecektir.” ve “...araştırma sonuç verisi hiç kimseyi ilgilendirmiyor. Akademisyenleri ilgilendiriyor. Uygulayıcıların da yararlanacağı bir formata sonuçlarımızı aktaramıyoruz.” görüşleriyle örneklendirilebilir.

Program değerlendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması konusunda üzerinde durulan bir diğer önemli nokta ise yapılan çalışmaların sonuçlarının yaygınlaştırılabilmesi için öncelikle araştırmaların yöntem açısından daha nitelikli hale getirilmesi, kapsamlı çalışmalar yapılması ve değerlendirme çalışmalarının kurumsal boyutta yapılması gerektiğidir. Araştırmaların niteliğinin yaygınlaştırma sürecini de etkileyeceğini dile getiren uzmanların görüşleri “yaygınlaştırmada... araştırmaların yöntem olarak doğru olması, kapsamlı olması gerekiyor.” sözleriyle örneklendirilebilir. Araştırmaların niteliği kadar kurumsal çalışmaların da etkili olduğuna dair “program değerlendirme çalışmalarının yöntem boyutunda daha nitelikli hale getirilmesi... değerlendirme süreçlerinin kurumsal boyutta yapılması yaygınlaştırma süreçlerini olumlu etkileyecektir.” görüşü örnek olarak verilebilir. Ayrıca, program değerlendirme kültürü oluşması, konuyla ilgili alan yazının oluşturulması ve EPÖDER kapsamında bir veri tabanı oluşturulması, veri madenciliği sürecinin başlatılması ve Milli Eğitim Bakanlığı’na yönelik kurumsal hafıza oluşturulması gerektiği de vurgulanmıştır. Bu konudaki uzman görüşleri “dernek (EPÖDER) adı altında değerlendirme boyutuyla ilgili kuramsal ve uygulamaya dönük kitaplar yaygınlaştırma süreçlerinde etkili olacaktır.”, “Her gelen hükümet ya da Milli Eğitim Bakanlığı’nın yer aldığı hükümet programları o kurumsal hafızayla birlikte kayboluyor yeni hafıza oluşuyor. Dolayısıyla bu bilgi

kayıpları meydana geliyor, bunların etkisi de sönükleşiyor..." ve "Milli Eğitim Bakanlığında veri madenciliği uygulamalarının program değerlendirmede kullanılması bize müthiş güç sağlar." ifadeleri ile örneklendirilebilir.

3. Program değerlendirme çalışmalarının özelliklerine yönelik uzman görüşleri

Araştırma kapsamında son soruya yanıt bulabilmek amacıyla uzman grupları tarafından yapılan tartışmalara dayalı olarak program değerlendirme alanının bilimsel bir araştırma süreci ile karşılaştırılması, değerlendirici olarak nitelenen kişilerin yeterlikleri ve alanda yetiştirilmesi üzerinde durulmuştur.

Program değerlendirme ve araştırma süreci arasındaki farklılıklar

Uzman grupları tarafından değerlendirme ile araştırma süreci arasındaki karşılaştırmalar sonucunda iki sürecin birbiriyle ilişkili olduğu, ancak farklılaştığı noktalar bulunduğu görüşü üzerinde durulmuştur. Elde edilen verilere göre program değerlendirme araştırmalarının karar verme işlevi olması ve diğer araştırmalara göre amaçlarının farklılaştığı ortaya konmuştur. Farklılığın karar verme işlevine dikkat çeken iki uzmanın "...programınızın önemliliğine ya da kıymeti hakkında kritik yapmanız gerekiyor. Karar verici onu uygulayacak ya da uygulamayacak... araştırma süreciyle değerlendirme arasındaki farklılık bu temel üzerine kurgulanması gerekiyor..." ve "...araştırma sonucunda toplanan verilerde bu programın değerlendirilmesinde yani programla ilgili karar vermede işe yarayacak olan bilgi birikimidir..." görüşü bu bulguyu destekler niteliktedir. Bir bilimsel araştırmacının program değerlendirme olarak nitelendirilebilmesi için amaçlarının önemli olduğunu öne süren uzmanların görüşleri ise "Araştırmacının sorusu ile değerlendirmenin sorusu bence birbirinden farklı..." ve "...araştırmanın program değerlendirme olması için amacının açıkça program değerlendirmeye yönelik olduğunun belirtilmesi gerekir..." ifadeleri ile örneklendirilebilir.

Program değerlendirme araştırmalarını diğer araştırmalardan ayıran bir diğer özelliğinin ise araştırmaların kapsamı ve yöntemi ile ilgili olduğu ortaya konulmuştur. Bu konuda program değerlendirme araştırmalarının daha kapsamlı çalışmalar olduğunu belirten uzmanların görüşlerine örnek olarak "...program değerlendirme birçok araştırmayı da içerir. Dolayısıyla birçok deseni ve sayfayı da içerisinde barındırması gereken kapsamlı bir süreçtir, projedir.", "Program değerlendirme birden çok araştırma yöntem tekniğinin kullanıldığı kapsamlı bir süreçtir." ve "...parçalı çalışmalardan ziyade çalışmaların program bütünlüğü içinde yapılması gerekiyor..." ifadeleri gösterilebilir. Program değerlendirme çalışmalarının kapsamlı ve programın bütününe yönelik yapılması gerektiğine dair görüşlerin yanı sıra programın öğelerine ilişkin de program değerlendirme çalışması yapılabileceği ve kapsamın değerlendirme çalışması için belirleyici olmadığına dair görüşlerde savunulmuştur. Diğer araştırma süreçlerinin de oldukça kapsamlı olduğunu ifade eden "...araştırmayı siz büyük bir değişkenler silsilesiyle birlikte yürütebilirsiniz ve bu program değerlendirmesinden çok daha geniş olabilir." görüşü ile programın öğelerinin ayrı ayrı değerlendirilebileceğini savunan "...program değerlendirmede programın tümünün olduğu kadar öğelerinin de ayrı ayrı araştırılarak değerlendirilmesi yapılabilir..." görüşü bu bulguya örnek olarak gösterilebilir.

Uzman görüşlerine dayalı olarak ayrıca program değerlendirme çalışmalarında araştırma yönteminin yanında program değerlendirme modeline ilişkin açıklamaya yer verilmesi gerektiği, diğer araştırmalarda dikkat edilmesi gereken bilimsel ölçütlerin yanında program değerlendirme standartlarının dikkate alınması gerektiği ile araştırmacı ve program değerlendirmeci arasındaki nitelik farklılıkları da vurgulanmıştır. Program değerlendirme çalışmalarında yöntemin yanı sıra modelinde ortaya konulması gerektiği "(program değerlendirme) yöntem odaklı değil de model odaklı olmalı" ve "...eğer çalışmamız program değerlendirme çalışması ise yöntem kısmına geldiğiniz zaman önce modelinizi koyarsınız ondan sonra yöntemini koyarsınız ve o şekilde devam eder..." görüşleri ile vurgulanmaktadır. Ayrıca program değerlendirme araştırmalarında alana özgü standartların ve uzman niteliklerinin de göz önüne alınması gerektiğine dair uzmanlar görüşlerini "... Program değerlendirme çalışmasının geçerlilik ve güvenirliliği için iç ve dış geçerliliğin yanı sıra program değerlendirme

standartlarına, alana özgü standartlara uygunluğuna bakmamız gerekir.” ve “Araştırmacı ve değerlendiricinin nitelikleri açısından farklı ya da donanımları açısından farklı olması...” ifadeleri ile belirtilmiştir.

Program değerlendirmenin yeterlikleri

Uzman gruplarınca program değerlendirme uzmanının yeterliklerine ilişkin yapılan tartışmalar sonucunda genel olarak program değerlendirme uzmanının program geliştirme ve program değerlendirme konularına hâkim olması, değerlendireceği program hakkındaki alan bilgisinin yeterli olması üzerinde durulmuştur. Vurgulanan diğer bir yeterlik ise araştırma becerileridir. Program değerlendirmenin araştırma becerilerine sahip olması gerektiği de vurgulanırken bu başlık altında yöntem bilgisi, veri toplama ve analiz etme, sonuçları raporlaştırma üzerinde durulmuştur. Proje yürütebilme, ekip çalışmasına yatkın olma ve liderlik becerileri, iletişim becerileri, bilgi ve iletişim teknolojilerinden etkili şekilde yararlanma, etik değerlere sahip olma ile üst düzey düşünme becerileri de program değerlendirme uzmanının yeterlikleri arasında sıralanmıştır.

Program değerlendirmenin EPÖ alanındaki yeri

Program değerlendirme ve program geliştirme arasındaki ilişki ve program değerlendirme alanının EPÖ lisansüstü programlarındaki yeri uzman gruplarınca tartışılan konular arasında yer almaktadır.

Program geliştirme ve program değerlendirme süreçlerine yönelik uzman görüşlerine bakıldığında genel görüşün iki sürecinin birbirinin parçası olduğu şeklinde ortaya çıktığı ve program geliştirme uzmanlarının program değerlendirme yeterliklerine sahip olması gerektiği üzerinde durulduğu söylenebilir. Bu konuda uzman görüşleri “...değerlendirme, geliştirme sürecinin bir parçasıdır.”, “Program geliştirme ve değerlendirme süreçleri birbirini besleyen, tamamlayan süreçlerdir.” ifadeleri ile örneklendirilebilir. Ancak bu iki alan bir bütün olmakla birlikte program değerlendirme alanının gelişmekte olduğu da vurgulanmış, kimi uzmanlar tarafından ise ayrı bir uzmanlık alanı olarak ele alınması gerektiği görüşü savunulmuştur. Program değerlendirme alanına yönelik uzmanlaşmayı öne süren uzmanların görüşleri “neticede ikisi de birbiriyle ilintili ama iki alt alan olarak belirginleşmesi çok çok daha doğru...”, “...1980’lerden sonra uzmanlık alanı olduğu kabul ediliyor. Hem Avrupa’da hem de Amerika’da bazı üniversitelerde program değerlendirme doktora programı var...” ve “program değerlendirme ve program geliştirme birlikte ele alınmalıdır ancak program değerlendirme aşamalı olarak bir uzmanlık alanı olma yönündedir.” alıntıları ile örneklendirilebilir.

Program değerlendirmenin lisansüstü eğitimdeki yerine ilişkin uzman gruplarının görüşlerine bakıldığında genel olarak hem yüksek lisans hem de doktora programlarında bu alana yer verilmesi ve özellikle program değerlendirme ve program geliştirmeye bir bütün olarak bakan uzmanlar tarafından program geliştirme konusu ile dengeli bir şekilde programlara yerleştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu konuda öne sürülen görüşler “...program geliştirme ve değerlendirme birbirini tamamlayan süreçlerdir dediğimiz zamandan itibaren hem yüksek lisans hem doktora programlarına hem program geliştirmenin hem değerlendirmenin eşit ağırlıklandırılması gerekiyor...”, “değerlendirmeyi biz ayrı bir uzmanlık alanı gibi görmediğimiz için zorunlu da (zorunlu dersler kapsamında) olması mantıklı olur” alıntıları ile örneklendirilebilir. Ayrıca iki alanın birbirini bütünlediğine ve EPÖ alanında yetiştirilen uzmanların program değerlendirme alanına yönelik yeterlikleri de kazanmaları gerektiğine dair görüşlere “...program geliştirme uzmanının, çok iyi bir değerlendirmeci olarak yetişmesini vurgulamamız lazım.” ve “...sadece üç saatlik bir program değerlendirme dersiyle öğrenciye uzman olduğunu söyleyebilir miyiz? Bir-iki diye mutlaka doktora olmalı...” ifadeleri örnek gösterilebilir.

Program değerlendirmenin lisansüstü programlarda hangi ağırlıkta ve kapsamda verilmesi gerektiğine dair ise ulaşılan genel kanı yüksek lisans düzeyinde kuramsal açıdan ele alınması ve uygulamaya örneklere yer verilmesi, doktora programında ise daha ayrıntılı şekilde ele alınması, uygulamalı çalışmalar yaptırılması ve ayrı bir uzmanlık alanı olarak yer bulması olarak ortaya çıkmıştır. Bu konuya ilişkin uzman görüşleri “Program değerlendirmeye hem yüksek lisans programında hem de doktora programında yer verilmelidir dedik. Yüksek lisans düzeyinde program değerlendirmeye giriş;

doktora düzeyinde de program değerlendirme uygulamaları biçiminde bir düzenleme yapılabilir.” ve “Program değerlendirmenin alan olarak ele alınması ya da yüksek lisans ve doktora bir çalışma alanı olarak ele alınması ve takip eden süreçte uzmanlık derecesine dönüştürülmesi...” alıntıları ile örneklendirilebilir.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye’de program değerlendirme çalışmalarındaki eğilim ve sorunların belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada program değerlendirme çalışmalarının amaçları, kullanılan modeller, paydaşları ele alınmış; alanyazının kapsamı ve niteliği tartışılmıştır. Ayrıca program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarından etkili şekilde yararlanılmasına yönelik öneriler getirilmiş, bilimsel bir araştırma sürecinden farkı ortaya konarak değerlendirmeci nitelikleri ile program değerlendirmenin EPÖ alanı içerisindeki yeri irdelenmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak Türkiye’de program değerlendirme alanında kuramsal açıdan önemli eksiklikleri bulunduğu, bu alanda gerçekleştirilen araştırmaların niteliğinin artırılmasının, araştırmaların sonuçlarının yaygınlaştırılması ve alana katkı açısından işe vuruk hale getirilmesinin önemli bir gereklilik olduğu görülmektedir. Program değerlendirme alanında yaşanan sorunlara çözüm üretilmesi ve daha nitelikli çalışmalara ulaşılması noktasında program değerlendirmenin EPÖ alanındaki yeri de tartışılan konular arasında yer almaktadır. Araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar alanyazına dayalı olarak tartışılarak sunulmuştur.

Program değerlendirme çalışmalarının amaçları, araştırma bulgularına dayalı olarak program geliştirme çalışmalarına temel oluşturması ve programın sürekliliğinin sağlanması, paydaşlara geribildirim verilmesi ve program geliştirme politikalarını etkilemesidir. Programın geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması program değerlendirmenin öncelikli amaçlarından biridir. Güven ve İleri (2006) Türkiye’de program değerlendirme çalışmalarına yönelik yaptıkları araştırmalarında program geliştirme ve program değerlendirme arasındaki dinamik ilişkiye yeterince önem verilmediğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla program geliştirme ve program değerlendirme süreci arasındaki ilişkinin sürekliliği hem uygulanmakta olan programların niteliği hem de değerlendirme sonuçlarının uygulamaya konulması açısından önemlidir. Değerlendirme çalışmalarından istenilen yararın sağlanması, sonuçların programlara yansıtılması ile olanaklıdır (Güven ve İleri, 2006). Ancak Türkiye’deki alanyazın incelendiğinde program değerlendirmeye yönelik pek çok çalışma yapılmakla birlikte değerlendirilen programın geliştirilmesine yönelik çalışmaların yeterince sürdürülmediği görülmektedir. Bunun bir nedeninin de hem bu araştırmanın sonuçlarında hem de Yaşar’ın (1998) yaptığı çalışmada belirttiği gibi program değerlendirme çalışmalarının çoğunlukla lisansüstü tez çalışmaları ile sınırlandırılması ve akademik unvan alma gibi bireysel amaçlarla kullanılması, dolayısıyla program geliştirmeye dönüşecek uzun soluklu araştırmalar yapılmaması olabileceği düşünülmektedir.

Program değerlendirme çalışmalarının bir modele dayalı olarak yürütülmesi, gerekli durumlarda birden fazla modelden yararlanılması araştırmanın bir diğer sonucudur. Gözütok’a (2006) göre bir program değerlendirme çalışmasında değerlendirme modellerinden biri tek başına kullanılabilmesi gibi, değerlendirme amacı göz önünde bulundurularak farklı modeller bir araya getirilerek de kullanılabilir. Benzer şekilde Özdemir (2009) ve Chen, Hsu, Wu (2009) da program değerlendirmede çeşitli modeller, yaklaşımlar önerilmesine karşılık programların yapısı, kapsamı, düzeyi vb. özelliklerindeki farklılıklardan dolayı tek bir model ya da yaklaşımdan söz etmenin her zaman olanaklı olmayacağını belirtmektedir. Melrose (2006) da, kimi zaman çalışmaların niteliğini arttırmak amacıyla program değerlendiren kişilere birden fazla yöntem ve bazen birden fazla paradigma kullanmalarını önermektedir. Alanyazında yer verilen görüşlere dayalı olarak program değerlendirme çalışmalarında program değerlendirme modellerinden yararlanılmasının araştırmalarının niteliğini olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir. Model seçiminde, dikkate alınması gereken bir diğer nokta, araştırmanın amacının yanı sıra program geliştirme modelinin de göz önünde bulundurulması gerektiği yönündedir. Özdemir’e (2009) göre, bir eğitim programının

değerlendirilmesi, o programın hangi yaklaşıma göre geliştirildiğine göre tasarlanarak gerçekleştirilebilir. Bu araştırmada da program değerlendirme araştırmalarında, programın geliştirildiği modelle ilişkisinin kurulması gerektiği ulaşılan önemli sonuçlardandır.

Bir eğitim programı, programın bir ya da birden fazla öğesinin işevurukluğunu tartışmak, güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak, karşılaşılan sorunları tanımlamak ve ilgilenenlere bir bakış açısı kazandırmak (Yüksel ve Sağlam, 2012; Oliva, 1988) gibi çeşitli amaçlara hizmet üzere değerlendirilir. Klenowski (2010) de program değerlendirme sürecinde değerlendirme amacının belirlenmesinden sonra bu amaca ulaştıracak ve süreci büyük ölçüde biçimlendirecek kararın, program değerlendirme yaklaşım ya da modelinin belirlenmesi olarak vurgulamaktadır. Bu araştırmada da program değerlendirme modelinin araştırmanın amacıyla mutlaka ilişkilendirilmesi gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla model seçiminde amaçlar ile ilişkilendirmenin yeterince kurulamaması araştırma sürecinin planlanmasını ve sistematikliğini olumsuz yönde etkileyecektir. Model ile program değerlendirme amacının ilişkilendirilmesi çalışmayı kuramsal yönden güçlendireceği gibi program değerlendiriciye de çalışmasını yönlendirmede kolaylık sağlayacaktır.

Türkiye’de gerçekleştirilen program değerlendirme araştırmalarında modellere ilişkin çeşitli sorunların varlığı da tartışılan konular arasındadır. Bu sorunlardan ilki program değerlendirme modellerinin Türkiye’deki programların değerlendirilmesi için uygun olmaması, ikincisi ise kuramsal ve uygulama boyutlarında karşılaşılan alanyazın eksikliğidir. Dolayısıyla kuramsal yapının güçlendirilmesi amacıyla alanda kuramsal içerikle birlikte Türkiye’ye özgü örneklerin yer verildiği yayınların arttırılması önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada EPÖ lisansüstü programlarına da önemli sorumluluklar düştüğü söylenebilir. Alanda öncelikle program değerlendirme derslerinin kuramsal boyutunun zenginleştirilmesi ve özellikle uygulamaya yönelik çalışmalarla kuram uygulama ilişkisinin kurulması, alanyazına katkı sağlamaya yönelik bir çözüm olarak dikkate alınmalıdır. Böylece alanda yapılan çalışmalar program değerlendirmenin nasıl bir süreç izlenerek yapılması konusunda hem diğer araştırmacılara örnek teşkil edecek hem de EPÖ alanının tanınırlığına katkı sağlayacaktır.

Program değerlendirme sürecindeki paydaşların belirlenmesine yönelik tartışmalar sonucunda ulaşılan sonuçlara bakıldığında özelde Eğitim Programları ve Öğretim alanında, genelde ise eğitim bilimleri alanında çalışan uzmanlar ile öğretmenler, öğrenciler, okul yöneticileri, veliler, MEB’de çalışan uzman ve yetkililer, özel okullar, mesleki kuruluşlar ve dernekler, eğitim sendikaları, politikacılar, sektör temsilcileri, değerlendirme çalışmasını finanse eden kuruluşlar ve yayınevleri paydaşlar olarak tanımlanmaktadır. Program değerlendirme çalışmalarına katılması öngörülen paydaşların bu denli geniş tanımlanmasına karşın alanyazında (Aslan ve Sağlam, 2015) program değerlendirme çalışmalarının daha çok öğretmen ve öğrencilerin katılımı ile gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Yapılan çalışmalarda daha farklı paydaşlara ulaşılmamasının nitelik ve yaygınlaştırma açısından önemli olduğu söylenebilir. Paydaşların seçimi ve sürece katılımlarının sağlanması boyutunda onların gereksinimlerinin önemsenmesi ve etik ilkelerin ön plana alınması gereklidir. Brandon’ın (1998) da belirttiği gibi paydaş katılımının sağlanması değerlendirme sonuçlarının niteliğine katkı sağlayan bir durumdur. Ancak değerlendirme sürecine katılacak paydaşlar belirlenirken değerlendirme sürecinin amaçlarına hizmet edecek, belirlenen sorulara yanıt verebilecek ve seçilen değerlendirme model ya da yaklaşımının işaret ettiği anahtar paydaşların belirlenmesine dikkat edilmelidir. Paydaşlar arasından seçime gidilmemesi ya da hedef kitlenin doğru seçilmemesi değerlendirme sürecini zaman, olanakların kullanımı ve yönetimi boyutlarında olumsuz yönde etkileyecektir (Fredericks, Carman ve Birkland, 2002; Morris, 2002). Paydaş katılımından yüksek düzeyde verim alınabilmesi için değerlendirme amacının, sorularının, standartlarının, modelinin ve sürecinin program paydaşları ile paylaşılması, paydaşların sürece değer vermesi ve anlamlandırması bakımından önemli görülmektedir (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2004). Bu araştırmanın sonuçlarında da paydaşların sürece katılmasını sağlamak ve istekliliğini artırmak amacıyla çeşitli önlemler alınmasının önemi ortaya konulmuştur. Paydaşların değerlendirme sürecine dâhil edilmesi program değerlendirmenin amaçlarına ulaşması için göz ardı edilmemeli, gereksinimleri dikkate alınmalı ve araştırmacı ile paydaşlar arasında bir güven ilişkisi inşa edilmelidir.

Program değerlendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması konusunda, değerlendirme sonuçlarının paydaşlara ulaştırılmaması önemli bir sonuç olarak görülmektedir. Çalışmaların nitelikli olması, değerlendirme sonuçlarını etkili biçimde paylaşabilmek, ilgililerin dikkatini önemli bulgular ve kararlar üzerine yoğunlaştırabilmek uzman bir değerlendirmecinin yeterlikleri arasında sayılmaktadır (Johnson, Hall, Greene, Ahn, 2013). Alanyazında program değerlendirme sonuçlarının paylaşılmasında kullanılan raporlarının düzenlenişinin ilgili kişilere ulaşmadaki rolü üzerinde durulmuş ve broşür, karikatür, fotoğraf vb. farklı seçeneklerden yararlanılabileceği belirtilmiştir (MacNeil, 2000; Mathison, 2008). Araştırmada da benzer şekilde program değerlendirme sonuçlarının yaygınlaştırılabilmesi için raporlamada akademik dil kullanılmaması ve paydaşların özelliklerinin dikkate alınmasının özellikle vurgulandığı görülmektedir. Johnson ve diğerleri (2013) alternatif sunum seçeneklerinin hem değerlendirmeci hem de paydaşlara daha derinlemesine deneyimler, paylaşımlar ve yansıtıcı düşünme ortamları sağladığını belirtmişlerdir. Program değerlendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması için yapılması öngörülen çalışmalar arasında ise kurumsal boyutta çalışmalara önem verilmesi, yapılan program değerlendirme araştırmalarının sonuçlarına ulaşılacak veri tabanları oluşturulması gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır. Bu tür çalışmalar ile hem Türkiye’de yapılan program değerlendirme araştırmalarına alanyazın desteği sağlanacak, hem de geçmişteki çalışmalara dayalı olarak program geliştirme çalışmalarının sürekliliğinin sağlanmasına katkı getirilecektir.

Program değerlendirme çalışmalarının planlanması, yürütülmesi ve sonuçlarının yaygınlaştırılmasının yanı sıra, program değerlendirme çalışmalarının araştırma çalışmalarından ayrıldığı noktalar, program değerlendirme çalışmalarını yapacak kişi ya da kişilerin yeterlikleri ve EPÖ alanındaki yeri de tartışılması gereken konular arasındadır. Elde edilen bulgulara göre program değerlendirme ve araştırma birbiri ile ilişkili süreçlerdir. Ancak program değerlendirme araştırmalarının karar verme işlevi, amaçları, kapsamı ve yöntemi açısından farklılık göstermektedir. Program değerlendirme sürecinin basamakları ele alındığında araştırma süreci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Ancak program değerlendirme ve araştırma temelde amaçları ve sonuçları açısından birbirinden ayrılmaktadır (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2004). Araştırma daha çok merak edilen bir soruya yönelik veri toplamak, yeni bilgiyi keşfetmek ve ortaya koymak amacıyla yürütülürken, program değerlendirme bir programın etkililiği ve değeri ile ilgili veri toplamak ve bir yargıda bulunmak amacıyla yapılmaktadır (Gökmenoğlu, 2014). Dolayısıyla program değerlendirme çalışmalarında amaçların açık bir şekilde ortaya konulması ve araştırma sürecine program değerlendirme bakışının yansıtılması önemlidir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak bir program değerlendirme çalışmasının yönteminin temele alınan model çerçevesinde düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Gökmenoğlu (2014) da program değerlendirme sürecinde kullanılacak yaklaşım ya da modelin süreçte hangi sorulara yanıt aranacağına, hangi veri toplama yöntem ve teknikleri ile hangi kaynaklardan verilerin toplanacağına, verilerin nasıl analiz edilip elde edilen sonuçların nasıl işe koşulacağına yön verdiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu araştırmanın sonuçları arasında program değerlendirme standartlarının dikkate alınması ve program değerlendiricinin niteliklerinin belirtilmesi gerektiği de bulunmaktadır. Genel olarak bu konuda ulaşılan sonuçlara dayalı olarak program değerlendirme yaklaşım ve modelleri, amaçları ve veri toplama yöntem ve teknikleri boyutlarında farklılaşsalar da temelde benzer süreçlere sahip oldukları görülmektedir. Kaya’nın (1997) da belirttiği gibi bir program değerlendirme süreci genel olarak değerlendirmeye yüklenen anlamın kesinleştirilmesi, amacın belirlenmesi, değerlendirme sürecinde rol alacak kişilerin belirlenmesi, olanakların ve engellerin belirlenmesi, yanıt aranacak soruların belirlenmesi, tasarının kesinleştirilmesi, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi, sonuçların yorumlanması ve ilgililere bildirilmesi adımlarını içerir.

Program değerlendirme çalışmalarının niteliğinin en önemli belirleyicisi programı değerlendiren kişi ya da kişilerin yeterliğidir. Ulaşılan bulgulardan elde edilen sonuçlara göre bu alanda çalışan uzmanların program geliştirme ve değerlendirme alanına hâkim, araştırma, proje yürütebilme, iletişim, liderlik ve üst düzey düşünme becerilerine sahip, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanan ve etik değerleri benimseyen özelliklere sahip olması gerekmektedir. Scriven (1996) teknik

açıdan zor bir iş olan değerlendirmenin uygulama basamaklarında yeterliğe sahip olmayan bir kişinin değerlendirmeyi düzenli olarak kuramsal biçimde anlatsa bile değerlendirmeci olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiştir. Gherye, King, Stevahn ve Minnema (2006) da bu görüşü destekler şekilde değerlendirici yeterliklerinin belirlenmesinin yeterli olmadığını değerlendirmecilerin içinde buldukları her değerlendirme uygulamasında yeni bilgilere ulaşarak yeterlikler kazanacaklarını belirtmişlerdir. Değerlendirici yeterliklerin program değerlendirme çalışmalarının niteliği üzerindeki etkileri düşünüldüğünde yeterliklerin belirlenmesi kadar eğitim sürecinde uygulamalı olarak kazandırılması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Bu bağlamda, alan uzmanları program değerlendirmenin lisansüstü programlardaki yeri ve ağırlığı üzerinde de tartışmışlardır. Bu konuda lisansüstü programlarda program geliştirme alanıyla dengeli şekilde program değerlendirme alanına da yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca alanın kapsam olarak programlardaki durumuna bakıldığında yüksek lisans ve doktora programlarında hem kuramsal hem de uygulamalı çalışmalarla program değerlendirme konusuna yer verilmesi ve özellikle doktora sürecinde uzmanlaşmayı da beraberinde getirecek şekilde içeriğin zenginleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yabancı alanyazında değerlendirmeci yetiştiren programları irdeleyen LaVelle ve Donaldson (2015) araştırmalarında lisans ve lisansüstü programlarda değerlendirme alanına ilişkin verilen derslerin isim, amaç ve içerik bağlamında tutarsızlıklar gösterdiğini; ayrıca dersleri yürüten öğretim kadrosunun da değerlendirme alanındaki yeterliklerinin gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Davies ve MacKay (2014) de üniversite programlarını içerik bakımından değerlendirdikleri araştırmalarında programlar için asıl problemin zaman yetersizliği olduğunu belirterek, bu yüzden değerlendirmeciler için önemli olan değerlendirme modelleri, veri toplama ve analiz yöntem ve teknikleri gibi konuların yüzeysel işlendiği sonucuna ulaşmışlardır.

Etkili bir değerlendirmenin alanyazında belirtilen yeterliklere sahip bir değerlendirmeci tarafından yapılması gerekliliği düşünülecek olursa, değerlendirme uzmanlarının yalnız değerlendirmeci yetiştirmeyi amaç edinen lisans ya da lisansüstü programlarla ya da farklı bölümlerin programlarında yer alan derslerin sayıca artırılması ve nitelik bakımından da iyileştirilmesi sağlanarak yetiştirilmeleri gerektiği söylenebilir. Bu bağlamda, lisans öğrencileri geleceğin nitelikli değerlendirmecileri olabilecek potansiyeli temsil etmektedir (LaVelle, 2011). Araştırma sonuçları uluslararası alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, program değerlendirme konusunda benzer sorunların yaşandığının söylenmesi yanlış olmayacaktır. Bu sorunların temelinde yatan önemli nedenlerden biri Engle, Altshuld ve Kim'in (2006) de belirttiği gibi değerlendirmenin tek başına bir uzmanlık alanı olarak görülmemesidir. İşlevselliğini korumak ve etkililiğini artırmak anlamında bugün hem özel hem de kamu kurum ve kuruluşları için büyük önem taşıyan değerlendirme alanına gereken önem verilmelidir. Örgün eğitim kapsamında değerlendirmeci yetiştiren programlar ele alındığında Türkiye'de yalnız program değerlendirmeci yetiştirmeyi amaçlayan hiçbir lisans ya da lisansüstü program bulunmamaktadır. Bu durum program değerlendirmeci gereksinimini karşılamada önemli bir boşluk yaratmakta, programların geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması yönünde sorunlara neden olmaktadır. Dolayısıyla EPÖ lisansüstü programlarının program değerlendirme alanına yapacağı katkı ve verilecek önem daha nitelikli değerlendirmecilerin yetişmesini sağlayarak alan uzmanları tarafından da program değerlendirmenin amaçları arasında gösterilen "program geliştirme politikalarını etkileme" amacı üzerinde önemli bir etki yaratabilir.

Ulaşılan sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'de program değerlendirme konusunda önemli sorunların yaşandığı görülmektedir. Bu sorunların çoğunlukla kuramsal bilginin yetersizliği, modele dayalı olmadan gerçekleştirilen değerlendirme süreçleri, değerlendirmeye bakış, sonuçların uygulamaya aktarılamaması ve değerlendirmeci yeterliklerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Eğitim programlarının değerlendirilmesi, programların geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Program değerlendirme süreci, her şeyden önce bilimsel temellere dayanan ve uzmanlık gerektiren bir süreçtir. Program değerlendirme çalışmalarının amacına hizmet etmesi, öncelikle bu tür çalışmaları yürütecek kişilerin konu alanında uzmanlıklarının olmasını gerektirmektedir. Türkiye'de Eğitim Programları ve Öğretim alanı, okulöncesi eğitim, ilk,

orta, lise, yükseköğretim ve yaygın eğitim alanlarında program geliştirme ve değerlendirme çalışmalarının bilimsel temellere göre gerçekleştirilebilmesi ve bu alanda araştırmaların yapılmasında önemli sorumlulukları olan bir alandır. Dolayısıyla EPÖ alanında çalışan öğretim elemanlarına güçlü bir kuramsal temel oluşturarak özellikle ulusal alanyazının zenginleştirilmesi, örnek teşkil edecek çalışmaların sayıca artırılması ve yaygınlaştırılması konularında önemli görevler düşmektedir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Program değerlendirmenin temel amacı dikkate alındığında değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak programın geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanmasına yönelik daha fazla araştırma yapılmalıdır.
- Program değerlendirme çalışmalarının daha nitelikli biçimde gerçekleştirilebilmesi için alan yazını güçlendirecek nitelik ve nicelikte yayın yapılmalıdır. Yayınlarda kuramsal temellerle birlikte uygulamaya yönelik örneklerle de yer verilmelidir. Bu bağlamda, değerlendirme modeli, paydaşlar, veri toplama süreçleri üzerinde ayrıntılı biçimde durulmalıdır.
- Program değerlendirme çalışmalarında amaca uygun biçimde paydaşlar belirlenmeli aynı zamanda sürece etkin biçimde katılımlarını sağlayacak önlemler alınmalıdır.
- Program değerlendirme sonuçlarından ilgililerin yararlanabilmesini sağlamak için internet teknolojileri ve basılı yayınlar gibi kolay ulaşılabilir ve dikkat çekici farklı kanallardan yararlanılmalıdır.
- Programların değerlendirilmesi sürecinde yaşanan sorunların en aza indirgenmesinde Eğitim Programları ve Öğretim alanının daha fazla söz sahibi olması gerekmektedir.
- EPÖ alanının programların daha nitelikli biçimde değerlendirmesi boyutundaki sorumlulukları dikkate alındığında, EPÖ lisansüstü programlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Al-Jardani, K.S.S. (2011). The need for developing a framework for curriculum evaluation. *Uluslararası Eğitim, Araştırma ve Yenilikler Konferansı Bildiri Kitabı*. İspanya: Madrid.
- Aslan, M. ve Sağlam, M. (2015). Türkiye’de 2005-2014 yılları arasında yapılan program değerlendirme tezlerinin metodolojik açıdan incelenmesi. *Üçüncü Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi Bildiri Özeti Kitabı*. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Brandon, P. R. (1998). Stakeholder participation for the purpose of helping ensure evaluation validity: Bridging the gap between collaborative and non-collaborative evaluations. *American Journal of Evaluation*, 19, 325-337.
- Bryson, J. M., Patton, M. Q. and Bowman, R. A. (2010). Working with evaluation stakeholders: A rationale, step-wise approach and toolkit. *Evaluation and Program Planning*, 34, 1-12.
- Chelimsky, E. (1997). Thoughts for a new evaluation society. *Evaluation*, 3, 97-118.
- Chen, S., Hsu, I.C. & Wu, C-M. (2009) Evaluation of undergraduate curriculum reform for interdisciplinary learning. *Teaching in Higher Education*, 14(2), 161-173.
- Cooksy, L. J. and Mark, M. M. (2012). Influences of evaluation quality. *American Journal of Evaluation*, 33(1), 79-87.
- Cousins, J. B., Goh, S. C Elliott, C. J. and Bourgeois, I. (2014). Framing the capacity do and use evaluation. *New Directions for Evaluation*, 141, 7-23.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.
- Davies, R., and MacKay, K. (2014). Evaluator training: Content and Topic valuation in university evaluation courses. *American Journal of Evaluation*, 35(3), 419- 429.
- Demirel, Ö. (2010). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Engle, M., Altshuld, J. W. and Kim, Y. (2006). 2002 Survey of evaluation preparation programs in universities: An update of the 1992 American Evaluation Association-Sponsored study. *American Journal of Evaluation*, 27(3), 353-359.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fitzpatrick, J. L. Sanders, J. R. ve Worthen, B. R. (2004) *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines*. White Plains, N.Y: Longman.
- Fredericks, K. A. Carman, J. G. ve Birkland, T. A. (2002). Program evaluation in a challenging authorizing environment: Intergovernmental and interorganizational factors. *New Directions for Evaluation*, 95, 5-18.
- Gall, J. P., M.D. Gall ve W.R. Borg. (1999). *Applying educational research (A Practical Guide)*. New York: Longman.
- Ghere, G., King, J. A., Stevahn, L. ve Minnema, J. (2006). A professional development unit for reflecting on program evaluator competencies. *American Journal of Evaluation*, 27(1), 108-123.
- Gökmenoğlu, T. (2014). Geniş açı: Modeller ve yaklaşımlar açısından Türkiye’de program değerlendirme çalışmaları. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 4(7), 55-70.
- Gözütok, D. (2006). Program değerlendirme. Gültekin, M (Ed.), *Öğretimde planlama ve değerlendirme* (ss. 175-190). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güven, B. ve İleri, S. (2006). Program değerlendirme kavramı ve ilköğretimde program değerlendirme çalışmalarına kuramsal bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1-2), 141-163.

- Johnson, J. Hall, J. Greene, J. C. Ve Ahn, J. (2013). Exploring alternative approaches for presenting evaluation results. *American Journal of Evaluation*, 34(4), 486-503.
- Kaya, Z. (1997). Eğitimde program değerlendirme sürecinin temel işlemleri. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 59-72.
- King, J. A. (2003). The challenge of studying evaluation theory. *New Directions for Evaluation*, 97, 57- 66.
- Klenowski, V. (2010). Curriculum evaluation: Approaches and methodologies. Peterson, P., Baker, E. and McGaw, B. (Ed.), *International Encyclopedia of Education*, (p. 335-341). Elsevier, Oxford.
- Kurt, A. ve Erdoğan, M. (2015). Content analysis and trends of curriculum evaluation research: 2004-2013. *Education and Science*, 40(178), 199-224.
- Lavelle, J. M. ve Donaldson, S. I. (2015). The state of preparing evaluators. *New Directions for Evaluation*, 145, 39-52.
- Lavelle, J. M. (2011). Planning for evaluation's future: Undergraduate students' interest in program evaluation. *American Journal of Evaluation*, 32(3), 362- 375.
- MacNeil, C. (2000). Pros and Cons of poetic representation in evaluation reporting. *American Journal of Evaluation*, 21, 359-367.
- McMillan, J. H. (2004). *Educational Research (Fundamentals for the Consumer)*. Dördüncü Basım. Boston: Pearson education, Inc.
- Mathison, S. (2008). Seeing is believing: The credibility of image-based research and evaluation. S. I. Donaldson, T. A. Christie ve M. M. Mark, (Ed.), *What counts as credible evidence in research and evaluation practice?* (p.181-196). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Melrose, M. (2006). Exploring Paradigms of Curriculum Evaluation and Concepts of Quality. *Quality in Higher Education*, 4(1), 37-43.
- Merriam, B. S.(1998). *Qualitative Research and Case Study Applications İn Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Morris, D. B. (2002). The inclusion of stakeholders in evaluation: Benefits and drawbacks. *The Canadian Journal of Evaluation*, 17(2), 49-58.
- Oliva, P. F. (2005). *Developing the curriculum*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye'de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 126-149.
- Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Edt.: M. Bütün ve S. B. Demir. Ankara: Pegem Akademi
- Posner, G. J. (2004). *Analyzing the curriculum*. Boston: McGraw-Hill.
- Sağlam, M., & Yüksel, İ. (2007). Program değerlendirmede meta-analiz ve meta değerlendirme yöntemleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 18, 175-188.
- Scriven, M. (1996). The teory behind practical evaluation. *Evaluation*, 2, 393-404.
- Stake, R. E. (1995). *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks: Sage Publications
- Stevahn, L., King, J. A., Ghery, G. ve Minnema, J. (2005). Establishing essential competencies for program evaluators. *American Journal of Evaluation*, 26(1), 43-59.

- Stobart, G. (2009). Determining validity in national curriculum assessments. *Educational Research*, 51(2), 161- 179.
- Stufflebeam, D. L. (2000). "Foundational models for 21st century program evaluation", Stufflebeam, D. L., Madaus, G. F. ve Kellaghan, T. (Ed.) *Evaluation Models: View Points on Educational and Human Services Evaluation* (p: 33-83). USA: Kluwer academic Publishers.
- Turgut, M. F. (1983). *Program değerlendirme. Cumhuriyet döneminde eğitim* (ss.215-234). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı kuram ve öğretme öğrenme süreci. *Anadolu Üniversitesi eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1-2).
- Yüksel, İ. ve Sağlam, M. (2012). *Eğitimde program değerlendirme: Yaklaşımlar, modeller, standartlar*. Ankara: PegemA Yayınevi.
- Yüksel, İ. (2010).Türkiye için program değerlendirme standartları oluşturma çalışması. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Extended Abstract

Trends and Problems in Curriculum Evaluation Studies in Turkey: The Perspective of Domain Experts

Curriculum is a major determiner of human characteristics that would contribute to meeting the objectives identified for the development of a country. If technological, scientific and social changes are reflected into curricula by considering the needs of individuals and societies, curricula can enhance the quality of labour force in a country. This is contingent upon not only developing the curricula in a systematic and a scientific manner, but also taking the evaluation results into consideration. Curriculum evaluation is generally defined as a process. In this process the data about the effectiveness of one or more dimensions of a curriculum are collected; these data are analysed and interpreted and according to the results of the analyses and interpretations, the decision on whether the curriculum would be pursued, improved or terminated is shared with decision makers. The real purpose of this process, grounded in scientific principles, can be said to determine the effectiveness or the value of the curriculum and its availability for the individual, group, institution, and society.

When related literature in Turkey is examined, it is seen that there are various studies evaluating one or more factors within curricula. . On the other hand, although each evaluation study is significant in improving the curricula, it is stated in every study that there are several issues such as evaluation, objectives, evaluation models, scope of the study, data collection procedures, determining the participants, maintaining the evaluation studies' continuity, etc. With reference to these problems in the literature, in this study we aimed to offer solutions by scrutinizing the trends and problems experienced in curriculum evaluation studies in Turkey. Accordingly, the domain experts' views on the following were investigated: 1) planning process of curriculum evaluation studies 2) the utilization of the results of curriculum evaluation studies 3) the qualities of evaluation studies.

In this case study, via a maximum variation and criterion sampling method, 50 academicians working at 33 different institutions from curriculum and instruction field were selected. Study was conducted at the Anadolu University Faculty of Education, the Educational Sciences department, Curriculum Development and Instruction program and Turkish Association of Curriculum and Instruction. The data were collected through focus group interview techniques. Five groups consisting of 9-10 individuals were formed. In each group there was a faculty member as a moderator. Besides, in the process of recording group discussions, reporters were used. After group discussions that lasted for two hours, the moderator, his/her co-facilitator, and the reporter reported the generated opinions and in a session held afterwards, each group moderator presented these to all participants.

The data were analysed through content analysis method utilizing software. In the data analysis process, first the recordings were transcribed and two researchers crosschecked the transcriptions. Then, the data were separately coded by two researchers. Hereafter, researchers composed a coding outline in order to use in theming process. Two researchers themed the data independently and shared the findings with the third researcher and one domain expert for validity of the themes. In accordance with the feedback of the third researcher and the domain expert final themes and subthemes were discovered and the findings were written down. The findings were supported by direct quotations.

Planning process was the first issue discussed under four subthemes: literature, purpose, model use, and stakeholders of evaluation studies. Depending on the results regarding the place of literature in curriculum evaluation studies, there is a significant lack of theoretical frameworks. It is recommended that books including theoretical samples and study samples be written to strengthen the frameworks, models suitable for realities of Turkey be developed, and studies be conducted on the

neglected fields such as vocational and technical education. According to domain experts, curriculum development studies should serve the aim of improving the curriculum and/or maintaining its continuity, informing the stakeholders and contributing to the field. A common opinion among the domain experts is that there is a need to use model or models in curriculum evaluation studies. . Domain experts are in the opinion that before choosing or using a model, the aim of the study should be stated clearly. The experts claim that the problems experienced with this issue are: the models' in literature not being suitable for curriculum evaluation in Turkey due to the literature being written in foreign languages and lack of literature written in Turkish language, effectiveness of evaluation process; the necessity of large-scale studies for curriculum evaluation studies; and the validity problems of mixed models used in studies. The domain experts stated that stakeholders of curriculum evaluation should be selected by considering the aim and the evaluation model of the study under the subtheme of planning process.

Utilization of results of the curriculum evaluation was the second issue discussed. Academic jargon should be avoided when writing research reports to be read by the stakeholders. The domain experts suggested the use of social media, sharing of the studies with various institutions and organizing informative meetings such as seminars and conferences.

The last issue discussed in the study was the difference between curriculum evaluation and research process. When the opinions of domain experts on curriculum evaluation and curriculum development processes were examined, the common view was determined as follows: the two processes complement each other and curriculum development experts should have competences curriculum evaluators. The experts also stated that a curriculum evaluation expert should primarily be competent in curriculum development and evaluation processes together with in the fields of research and the specific curriculum field. .

Based on the results of the study following recommendations could be made:

- The number of the curriculum evaluation studies which give more explanatory information both on theoretical base and implementation (model use, identification of stakeholders, data gathering process etc.) about evaluation process should be increased in order to ensure the development and continuity of the curriculum.
- In order to inform those concerned with the results of the curriculum evaluation studies a wide variety of channels (internet technologies, printed materials) should be used.
- Curriculum and Instruction departments should take more responsibility and have voice in the field to solve problems and earn reputation.